AUMINZA TOG‘LARIDA OLTIN MA’DANLASHUVINING TEKTONIK-STRUKTURAVIY NAZORATI

Xurramov Orifjon Shavkatjonovich
Oliy ta'lim fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Talaba va o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish markazi
bo'lim boshligi

Annotatsiya

Mazkur tezisda Markaziy Qizilqumning janubi-g‘arbiy qismidagi Auminza tog‘larida oltin ma’danlashuvi joylashishini nazorat qiluvchi tektonik-strukturaviy omillar tahlil qilingan. Hududning kaledon, gersin va alp strukturaviy qavatlari, burmali va uzilmali tuzilmalari hamda ma’danlashuvning darzlanish zonalariga bog‘liqligi dissertatsiyadagi geologik tavsiflar asosida umumlashtirilgan. Tahlil oltin namoyonlarini qidirishda tektonik zonalar kesishuvlari, metasomatik o‘zgarishlar va kvars tomirlarini birgalikda baholash muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Auminza tog‘lari, Markaziy Qizilqum, oltin ma’danlashuvi, tektonik zona, uzilma, antiklinal, metasomatit, kvars tomiri.

Kirish. Oltin ma’danlashuvining makoniy taqsimlanishi tasodifiy emas: gidrotermal eritmalarning harakati uchun o‘tkazuvchan muhit yaratadigan yoriqlar, darzlanish tarmoqlari va ularning kesishuvlari muhim rol o‘ynaydi. Shu bois Auminza tog‘lari misolida struktura va ma’dan namoyonlari orasidagi bog‘liqlikni tekshirish istiqbolli uchastkalarni ajratishda amaliy ahamiyatga ega. Tadqiqotning maqsadi — mavjud geologik va tektonik ma’lumotlarni umumlashtirib, hududdagi oltin ma’danlashuvining strukturaviy joylashuv qonuniyatlarini aniqlash.

Materiallar va metodlar. Tahlil uchun Xurramov O.Sh.ning 2025-yilgi magistrlik dissertatsiyasidagi “Tektonik qurilmalar” va “Maydonning ma’dandorligi” bo‘limlari asos qilib olindi. Unda keltirilgan geologik kuzatishlar, stratigrafik-tektonik tavsiflar, yoriqlar yo‘nalishi, burmali strukturalar va ma’dan namoyonlarining joylashuvi qiyosiy-strukturaviy yondashuv bilan ko‘rib chiqildi. Ushbu tezis yangi dala o‘lchovlari yoki mustaqil laboratoriya tajribalariga emas, mavjud tadqiqot natijalarining ilmiy umumlashtirilishiga asoslanadi.

Natijalar. Auminza hududida uch asosiy strukturaviy qavat ajratiladi: mezozoy–kaynozoy cho‘kindi hosilalari bilan ifodalangan alp qavati, devon qoldiqlari va tektonik qatlamli tuzilmalari bilan tavsiflangan gersin qavati hamda murakkab sharyajli va mikstitli hosilalarni qamrab oluvchi kaledon qavati. Ma’danli obyektlarning sezilarli qismi kuchli tektoniklashgan kaledon qavati hosilalari bilan bog‘liq. Hududda yirik darzlanish zonalarining qalinligi 200–800 m gacha, cho‘zilishi esa 100 km dan ortiq bo‘lishi qayd etilgan. Asosiy yo‘nalishlar subkenglik va shimoli-g‘arbiy yo‘nalishlardan iborat. Auminza–Beltov antiklinali va uning doirasidagi Kospaktov, Uchtepa–Qurali hamda Aqmambet kabi kichikroq antiklinal strukturalar hududning burmali tuzilishini murakkablashtiradi. Oltinli obyektlar orasida Joldas, Qumtosh, Qumtosh-2, Qorabugut, Birinchi sentyabr, Ajibugut va Dovon tilga olinadi. Ajibugutda oltin ma’danlashuvi uglerod-seritsitli slanetslardagi 2 km dan ortiq cho‘zilgan tektonik strukturalar bo‘ylab kuzatiladi.

Muhokama. Olingan umumlashtirish shuni ko‘rsatadiki, oltin ma’danlashuvi uchun birgina yirik uzilmaning mavjudligi yetarli belgi bo‘la olmaydi. Ayniqsa shimoli-g‘arbiy, subkenglik va submeridional yo‘nalishdagi tektonik elementlarning kesishish tugunlari, mahalliy burmalanish va darzlanish, kvars-seritsitli hamda berezitsimon metasomatitlar bilan bog‘liq kvars tomirlari birgalikda

© 2026 Worldly Knowledge.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

uchragan joylar ko‘proq qiziqish uyg‘otadi. Biroq struktura va ma’danlashuv o‘rtasidagi makoniy uyg‘unlikni avtomatik tarzda genetik sabab-oqibat bog‘lanishi deb talqin qilish to‘g‘ri emas: qat’iy xulosa uchun minerallashuv bosqichlari va yoriqlarning faollashish vaqtini qo‘shimcha aniqlash kerak. Qidiruv nuqtayi nazaridan esa tarkibiy-strukturaviy belgilarning majmuasi alohida belgiga qaraganda foydaliroq.

Xulosa. Auminza tog‘larida oltin ma’danlashuvining joylashishida murakkab tektonik tuzilish, ayniqsa kaledon qavatining deformatsiyalangan hosilalari hamda yoriqlar kesishuvlari muhim o‘rin tutadi. Oltin namoyonlari ko‘pincha kvars tomirlari va gidrotermal-metasomatik o‘zgarishlar rivojlangan darzlanish zonalari bilan birga kuzatiladi. Shu sababli istiqbolli maydonlarni dastlabki saralashda yoriqlar geometriyasi, kesishuv tugunlari, o‘zgargan jinslar va ma’dan tomirlarini yagona qidiruv mezonlari majmuasi sifatida qo‘llash tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xurramov O.Sh. Auminza tog‘lari oltin ma’danlashuvining mineralogik-geokimyoviy xususiyatlari va magmatik hosilalar bilan aloqadorligi. Magistrlik dissertatsiyasi. Toshkent: O‘zMU, 2025.
2. Abduazimova Z.M., Raximov A.D., Abdullayeva E.G. Научно-методическое руководство по изучению осадочных и метаморфических образований горно-рудных районов Узбекистана. Toshkent: NII MR, 2016. 416 b.
3. Abdullayev H.M. Генетическая связь оруденения с гранитоидными интрузиями. Toshkent: AN UzSSR, 1950. 243 b.
4. Abdullayev H.M. Дайки и оруднение. Moskva: Gosgeoltexizdat, 1957. 232 b.

© 2026 Worldly Knowledge.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.